

NOWINKA (33) *sb f*

-n- (32), -nn- (1).

o *prawdopodobnie jasne* (tak w nowina); a *jasne*.

sg *N* nowinka (4). ◇ *A* nowinkę (3). ◇ *I* nowinką (1). ◇ *pl N* nowinki (4). ◇ *G* nowin(e)k (9). ◇ *D* nowinkâm (1). ◇ *A* nowinki (6). ◇ *I* nowinkami (3). ◇ *L* nowinkach (2); -ach : -äch *RejZwierc* (1:1).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI – XVIII w.

Dem. od „nowina” (33) :

1. *Od znac. ‘wiadomość’: najczęściej oceniana pejoratywnie; plotka [zwykle z neutralizacją funkcji deminutywnej]* (22) : iuz będziefz miał ząwždy [wieże nowinki choć tho iáko żywo nie było *RejZwierc* 72, 88, 186v.

nowinka o kim (1): Ale gdybyś puścił wśzy ná tharg/ ifciebyś wśłyżał pewną nowinkę o łoby. *RejPos* 201v.

W charakterystycznych połączeniach: nowinka świeża, zelżywa; nowinkę(-i) pisać (rozpisywać) (2).

Frazy: »nowinka się o uszy otarła« (1): Dawno fie tá nowinká/ o wśzy otarłá *RejZwierc* A6.

»przydzie nowinka« (1): Abo gdy przydzie iáka nowinká iz gdzie ludzi co wrwano álbo co porážono/ áli z niego wnet Alexander wielki. *RejZwierc* 50v.

Zwroty: »nowinek łowić« (1): A nietylko czemu tákowemu ząbiegáć niechcemy: ále co fie to fkrętnie po Auifach pytamy/ co fie gdzie po świecie dzieie/ to póspolicie niewiemy/ choć v dworu/ w ziązdy/ y Seymy/ co fie známi w náłzey ziemi dzieie: nowinek roznych y czáfem Koronie zelżywych (o ktore kárności niemáľz) po vlicach łowiąc *PowodPr* 73.

»nosić nowinki« [*szyk zmienny*] (2): Náď to moy Dworzánin/ niechay nie będzie wśzetheczny/ niechay nowinek nie nośi/ niechay óstrożnie mowi/ áby miáľto zátrefnowánia/ nie obráźił *GórnDworz* K6v, Gg6.

»z nowinką przyść« (1): Więć y woyt we wśi nie obeydzie fie bez tego/ áby do páná z nowinką nie przyľzedł *RejZwierc* 72v.

»pytać się o nowinkach« (2): O cudzych fie nowinkach z dáleká pytamy/ Nam ledwe pľot nie gore á wždy nic nie dbamy. *RejZwierc* 253, 85v.

»(u)słyszeć nowinki« (2): iz biaległowy póspolicie chćiwe ľą ľłyźeć nowinki/ y wiedzieć tháiemnicze/ zwłáľzczá drugich biaľychgłow *GórnDworz* M8; *RejPos* 201v.

Wyrażenie: »sejmowe nowinki« (1): Aż więć gdy fie iuz co złęgo sťtanie/ toż dopirko roľpifuią łobie nowinki iz cóś tám wrwano trochę ná gránicy/ ále tho nic/ omyľáć fie drugi raz. A drudzy tho zową Seymowemi nowinkámi *RejZwierc* 186v.

Szereg: »nie historyja i nie nowinki« (1): Zebyá fie z támtąd wrócił prawdziwym Pielgrzyme^m. Nie z chľubą/ nie z nikczemnym proźney chwały dymem. Nie z Histryą tylko/ y nie z nowinkámi: Ale z żywotem lepźzym z cnymi vczyńkámi. *KlonWor* 53.

Iron. (7): (*did*) Kupiecz narzeka na złą nowynę. (–) Ach ach takowa nowinka Godna kya vpominka. *RejKup* G; Drugi wziáwľszy otworzył [*list*]/ áliści nowinki/ Z dupnych gor tám od Węgieľ/ y w nich vpominki. *RejFig* Cc8, Cc2v, Cc8.

Zwroty: »nowinkę powiedzieć« (1): (*did*) Pan żałociw ze źley nowiny (-) Ochtocies mi nowinkę piękną powiedziała *RejJóz* G8.

»nowinkę słyszeć« (1): Ach nieftotys toć piękną to nowinnkę flyszę *RejJóz* K2v.

Wyrażenie: »piękna nowinka« [*szyk 2:1*] (3): Och och toć piękna nowinka A godna by vpominka Ale śnadz kija nie złota Bo mi przydaie kłopotu *RejJóz* F2v, G8, K2v.

2. Od znac. 'nowa rzecz, nowe zjawisko' (8) : Nąm fye Polakom y Litwie teraz tych nowinek záchcyáło/ a yáko y w śtroyoch/ tákże y w wyerze/ co ini porzucą/ tego my fye dopyero imuyemy. *KromRozm I N*.

Fraza: »[komu] nowinki smakują« (1): A ták nye ápoftolŕki to śpořob śtáwyenya ślug kořcyelnych álbo vrzędnikow duchownych v Lutheranow y inych dźifeyŕfych kácyrzow: ále nowo wymyřlony przez ludźye śwowlne á ŕkrzędne/ ktorym nowinki śmákuyą. *KromRozm III I7*.

Zwrot: »chwycić (a. chycić) się nowinek« (2): *KromRozm III K7*; Lecź ia niewiem ku dobremuli to/ czy ku złemu/ iż my Polacy/ niemamy śwego włařnego vbioru: áćź podobno/ muřiał być pirwej/ ále nam omierzł/ iákořmy řie nowinek chycili *GórńDworz L6v*.

Wyrażenia: »chciwość ku nowinkam« (1): Chciwoć ku nowinkam (-) Nąm fye Polakom y Litwie teraz tych nowinek záchcyáło/ á yáko y w śtroyoch/ tákże y w wyerze/ co ini porzucą/ tego my fye dopyero imuyemy. *KromRozm I N marg*.

»szkolne nowinki« (1): Szkolne tu zas nowinki wszytko pośląią anigdy Polakow nieprzepomnią ale zdobiąć rzeczy swe, asiągaiąc animos złudziech. *ActReg 185*.

a. Nowe prądy u kierunki religijne [zawsze w pl] (2) : Wiele ich miedzy nimi y owřzem wřzyřcy chćą być Doktormi y náuczác/ á odřępując od iednego kácerřwá w ktorým byli/ do innegořię vdáią: y od tego zafię do drugiego idą/ nowinek vćząc/ y řami řobie nowe wynáłřki řkładáiąć. *SkarJedn 23*; Niechźe z temi řwemi nowinkámi vćiekáią/ ktorych czás ten bárzo máły od Lutrá odkrył *SkarKaz 550b*.

3. Od znac. 'rola uprawiana po raz pierwszy lub od niedawna, np. po wykarczowaniu' (3) :

Zwrot: »nowinek przykopać; nowinki pokopać« (2;1): A odpráwiřzy ty domowe gořpodárřwá/ ofiawřzy teź dobrze/ więcz teź nie wádzi / ieřli czás ieřt/ nowinki pokopác/ gnoyku powoźić *RejZwierc 110v*; Nuź teź zafię ázaz źle ogoreczkow nářolić? [...] Nowinek przykopać. *RejZwierc 110v marg*, Bbb.

Synonim: 1. plotka.